

OILA – ESTETIK TARBIYANI AMALGA OSHIRISHNING ASOSIY BO'G'INI SIFATIDA.

Tojiboyev Jahongir Umidjon o'g'li
FarDU pedagogika kafedrası o'qituvchisi.

Bolalarda haqiqiy go'zallikni his etish tuyg'usi tabiat bag'rida, muzey, ko'rgazma, kino va teatrlarda bo'lish tufayli shakllanadi. Tarbiya jarayoniga mas'ul insonlar ya'ni farzandning ota-onasi uning qanday musiqa tinglashi, qanday film yoki multfilmlarni tomosha qilishi, qanday o'yinchoq o'ynashlarida befarq, loqayd bo'lmasliklari lozim va bu borada asosiy tavsiyachi vazifasiga fidoiylik bilan yondashuvi davr talabi sanaladi.

Estetik tarbiyani farzand tug'ilgan kundan boshlamoq, vujudimizni quvvatlantirmoq, fikrimizni nurlantirmoq, ahloqimizni go'zallashtirmoq, zehnimizni ravshanlantirmoq demakdir. Estetik tarbiyani kim va qanday olib boradi? - degan savol paydo bo'ladi.

Birinchi - tarbiya ota-ona zimmasidadir.

Ikkinchi - bog'cha, maktab, oliy va o'rta maxsus kasb- hunar kollejlari hamda oliy o'quv yurtlari va mahallalarda amalga oshadi. O'quvchi tarbiyasida u yashab turgan sharoit, muhit kishilarning faoliyati katta o'rin tutadi va bu sohada oila, maktab sharoiti ham katta e'tiborga molikdir.

Estetik tarbiya ham tarbiyaning asosiy qismi bo'lib, o'quvchining ahloqiga, hulq-atvoriga kuchli ta'sir qiladi va ota-onalarni ularni murg'aklikdan boshlab tarbiya qilishga chaqiradi. Estetik ta'lim-tarbiya va umumiy tarbiya bir-biri bilan bog'liq bir butun jarayondir. O'zbekiston Respublikasining birinchi Prezidenti Islom Karimov ta'kidlaganlaridek, "Oila haqida gapirar ekanmiz, avvalambor, oila hayotning abadiylikni, avlodlarning davomiylikni ta'minlaydigan, muqaddas urf-odatlarimizni saqlaydigan, shu bilan birga, kelajak nasllar qanday inson bo'lib yetishishiga bevosita ta'sir ko'rsatadigan tarbiya o'chog'i ekanini tan olishimiz darkor." - deb ta'kidlagan so'zlari negizida insonning ekologik madaniyat va tasavvurini boyitishda oilaning o'rni ahamiyatini ko'rsatgan edilar.

Oila insonning ilk o'quvchiligidan boshlab ongida shakllanadigan barcha insoniy fazilatlar, ezgu niyatlar, qadriyatlar takomil topadigan va sog'lom e'tiqodlar shakllanadigan muqaddas dargohdir. Shu muqaddas dargohda ma'naviy-ahloqiy muhitni vujudga keltirish va u orqali shaxsni sog'lom e'tiqodli, yangicha fikrlaydigan, komil inson qilib tarbiyalash bugungi islohotlar davrida O'zbekiston uchun davlat ahamiyatiga molik masaladir. Zero, yoshlarda milliy qadriyatlarimizga, jumladan, oilaviy an'analar, noyob rasm-rusmlarga oid e'tiqodni shakllantirish orqali ularni oilaviy hayotga tayyorlash, oilaparvarlik xususiyatlarini tarbiyalash tarbiyaviy ishlar samaradorligini oshiruvchi ta'sirchan vositalardandir. Shuni aloxida ta'kidlash lozimki, estetik savodxonlik va madaniyat, avvalo, oiladan boshlanadi. Estetik duyonqarashni shakllantirishning negizi oiladagi tarbiyaga bevosita bog'liqdir.

Agar bu masala oilada to'g'ri yo'lga qo'yilmagan bo'lsa, uni maktablarda, keyingi ta'lim bosqichlarida hamda mehnat jarayonlarida qaror toptirish qiyin bo'ladi. Chunki, har qanday jamiyatda bo'lgani kabi bizning jamiyatimizda ham har bir alohida shaxs va yaxlit xalq manfaatlarini himoya qiluvchi, ularni birlashtiruvchi, yurt tinchligi va turmush farovonligini ta'minlovchi ilg'or g'oyalar borki, ularning har bir fuqaro tomonidan anglanganlik darajasi ana shu jamiyatning rivojlanishi tamoyillarini belgilaydi.

Shu ma'noda shaxsdagi estetik tarbiya sifatlarini, sog'lom dunyoqarashlarni, teran fikrlashni, go'zallikni anglashni ta'minlovchi ijtimoiy psixologik omil hamda shart-sharoit, deb e'tirof etish mumkindirki, uning mohiyatini ilk o'quvchilikdan oila muhitida, undagi qadriyatlar doirasida, ota va onaning obro'si, bilimdonligi, o'rnak bo'luvchi shaxs sifatidagi ta'sirida ular ongiga singdirish psixologik ahamiyatga ega.

Chunki oila - asrlar mobaynida xalq an'nalari, milliy rasm-rusmlar va odatlarni saqlab hamda namoyon etib kelayotgan noyob makondir. Umuman tarbiya jarayonining psixologik mohiyati to'g'risida professor V. Karimova shunday yozadi: «Tarbiya» tushunchasining tub ma'nosiga e'tibor beradigan bo'lsak, bu - insonning o'zi va o'z xulqi haqidagi tasavvurining to'g'ri, xolis va ob'ektiv bo'lishiga olib keluvchi murakkab jarayondir».

Estetik tarbiya-insonning atrof-muhitga nisbatan go'zallik tuyg'ular munosabatida tarbiyalashdir. Ajdodlarimiz o'quvchi tarbiyasi masalasiga alohida e'tibor bilan qaraganlar va bu borada ibratli an'analarni vujudga keltirganlar. O'quvchilar go'daklik chog'laridanoq ahloqiy va estetik tarbiyasini oilada boshlaganlar. Ularda mehnatga muhabbat, atrof-muhitga hurmat, obodonchilik va ulug'vorlik, go'zallik xissi sabot bilan singdirilgan.

Oilada bolalar estetik madaniyatining shakllanishida oila a'zolari ishtirokida xalq bayramlariga tayyorgarlik ko'rish, ularni o'tkazish bilan bog'liq bo'lgan tadbirlar ham muhim amaliy ahamiyat kasb etadi. Shu jumladan "Navro'z" "Mustaqillik kuni" kabi umumxalq bayramlariga tayyorgarlik jarayonida o'tkaziladigan tadbirlar majmuiga kiruvchi obodonlashtirish, ko'kalamzorlashtirish kabi insonda go'zal tuyg'ularni yuzaga keltiradigan ishlar ko'lamida bolalar oila a'zolari bilan birgalikda muntazam ishtirok etishi lozim. Oilada bolalarda estetik tasavvurlarni shakllanishida televideniya orqali ko'rsatilayotgan tasvirlar ham muhim ahamiyat kasb etadi. Go'zallikni, insoniy fazilatlarini oilada shakllanishi barchamizga ma'lum. Ma'lumki, go'zallik haqidagi qarashlar va nazariyalar dastlab oilada vujudga keladi. Bola tarbiya markaziga "Go'zallik nima?" degan savol qo'yiladi, biroq ularning aksariyatida "Nima go'zal?" degan savolga savol bilan berilgan javobni kuzatamiz. Darvoqe, odatda, go'zallik ikki omil asosida yuzaga keladi. Bular:

- inson tafakkuri va mehnatining mahsuli natijasida yaratiladigan go'zallik;
- inson tafakkuridan tashqarida, insonga bog'liq bo'lmagan holda yuzaga keladigan go'zallik.

Nafosat falsafasi go'zallikni bilishning mahsuli deb biladi. Chunki voqelikdagi har qanday narsa-hodisaning go'zalligi uning ishonchlilik, haqqoniylik va realligi bilan belgilanadi.

Bundan tashqari, inson go'zallik haqidagi dastlabki ma'lumotni 5 ta sezgining eng rivojlangan turi bo'lmish ko'rish sezgisi orqali o'zlashtiradi, undan so'ng eshitish, ta'm bilish, hid bilish va tana sezgisi natijasida go'zallik anglanadi hamda his etiladi.

Go'zallikni his etish ko'nikmasi shakllantirish, avvalo, oilada tashkil etiladigan estetik tarbiyaning asosiy muhim omili sanaladi. Oilada tashkil etiladigan estetik tarbiya bolalarda go'zallikni his qilish, undan zavqlanish, tabiat go'zalliklaridan bahra olish asosida his-tuyg'u, idrok, tasavvur hamda qarashlarni yuzaga keltirish, ularni hayotni sevishga o'rgatishdek vazifalarning ijobiy hal etilishini nazarda tutadi.

Axloqiy va estetik qarashlar mazmuni o'zgargan bir sharoitda oilada axloqiy va estetik tarbiyani to'g'ri va samarali tashkil etilishi ayniqsa muhimdir. Bolalar juda yoshligidanoq sohta go'zalliklar (yarim yalang'och yoki yalang'och badan, me'yorida ortiq qo'llanilgan pardoz, urfga kirib borayotgan kosmetik operatsiyalar «mahsuli», o'ta darajadagi yaltiroq mato yoki taqinchoqlar) go'zallikning timsoli emasligini anglab etishlari lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Tojiboyev, J. U. O. G. L. (2022). TALABALARDA ESTETIK MADANIYATNI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK SHART-SHAROITLARI. Academic research in educational sciences, 3(1), 585-594.
2. SAIDKULOVICH, S.B., & UGLI, T. J. U. The Social Pedagogical Necessity of Developing Students' Aesthetic Culture in the Process of Globalization. International Journal of Innovations in Engineering Research and Technology, 8(1), 75-77.
3. Umidjon o'g'li, T. J. (2022, November). KREATIV YONDASHUV ASOSIDA TALABALARNING ESTETIK KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISH DOLZARB PEDAGOGIK MUAMMO SIFATIDA. In INTERDISCIPLINE INNOVATION AND SCIENTIFIC RESEARCH CONFERENCE (Vol. 1, No. 3, pp. 42-44).
4. Ugli, T. J. U. (2022). The role of aesthetic education in the preparation of future fine art teachers for professional activity. Asian Journal of Multidimensional Research, 11(12), 60-64.
5. Umidjon o'g'li, T. J. (2022). HARMONY OF AESTHETIC EDUCATION, AESTHETIC CONSCIOUSNESS, AESTHETIC CULTURE AND EDUCATIONAL DEVELOPMENT. World of Science, 5(6), 12-15.
6. Umidjon o'g'li, T. J. (2023). TA'LIM SIFATINI OSHIRISHDA PEDAGOGIK KOMPONENTLAR VA VOSITALARNING AHAMIYATI. Scientific Impulse, 1(9), 1077-1080.

7. Umidjon o'gli, T. J. (2022). BO'LAJAK TASVIRIY SAN'AT O'QITUVCHILARINING ESTETIK MADANIYATINI RIVOJLANTIRISH MAZMUNI. IJODKOR O'QITUVCHI, 2(23), 473-475.

8. Yakubova Shahnoza Erkinboyevna "Kasb-hunar ko'llejlarida estetik tarbiyani amalga oshirishning innovatsion uslublari" dissertatsiya 2015.